

Pop & Art

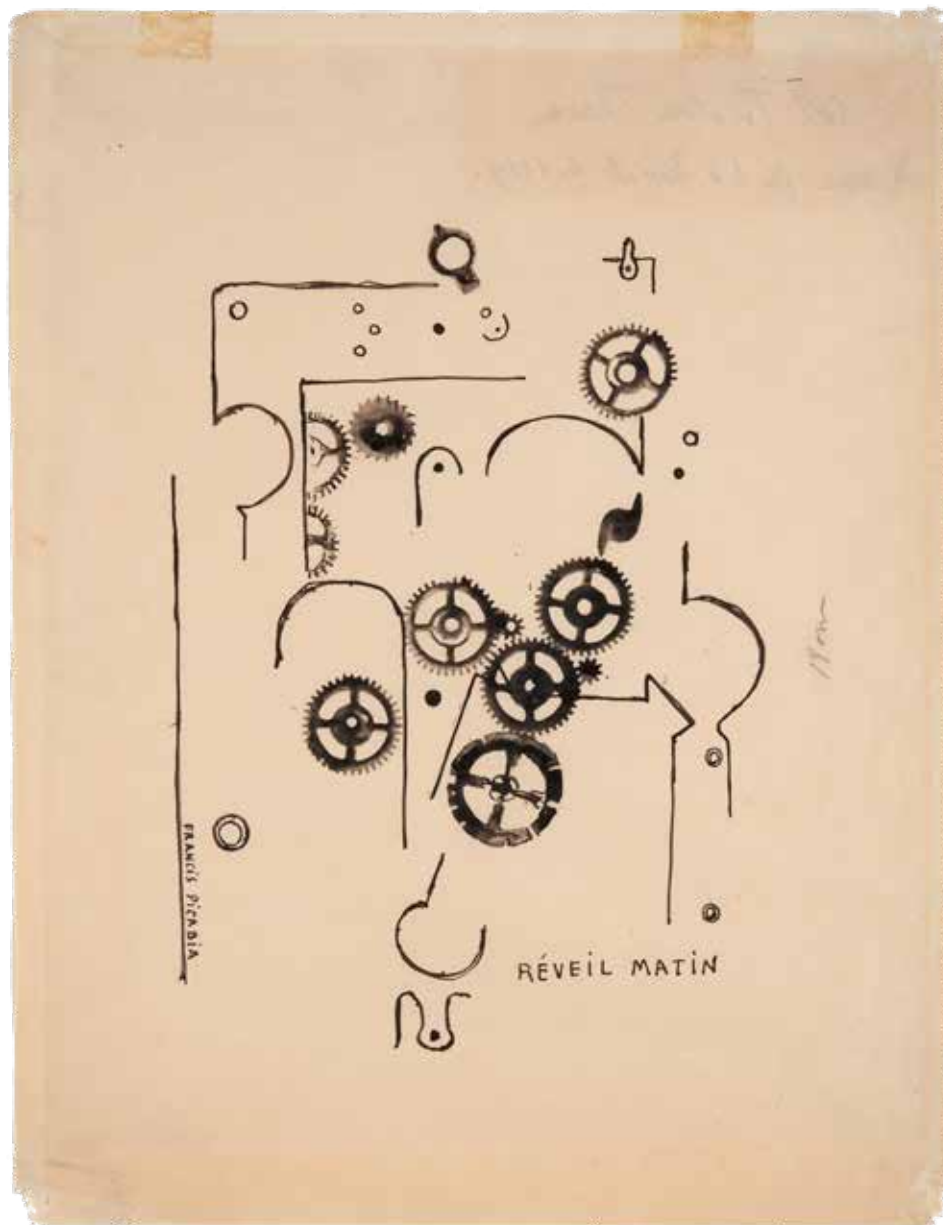
60 popmuzikanten over het kunstwerk van hun leven

Rick Blom

Voor Lóa en Moos

RÉVEIL MATIN
Francis Picabia

Voorwoord

Soms doe je een ontdekking die je een leven lang bijblijft. Op een zonovergoten dag in mei bezoek ik in Madrid het Reina Sofia Museum voor moderne en hedendaagse kunst. In een van de vele zalen daar hangen werken van de Franse kunstenaar Francis Picabia. Het lijken technische tekeningen: geometrisch, abstract. Strakke lijnen met gekleurde cirkels vormen apparaten die nooit hebben bestaan en machines die nog moeten worden uitgevonden. En ook deze afbeelding is er te zien: inkt op papier. Net iets groter dan een A4'tje.

Het is minder precies en nauwkeurig dan de andere werken van Picabia die je in het museum kunt zien. Eerder vlekkelig en met onvaste hand getekend, grillig als het leven zelf. Je ziet het binnenste van een uurwerk. Verbonden door simpele lijnen vormen radertjes, tandwiel-tjes, moertjes en veertjes een patroon op papier. *Réveil Matin* heet het. Wekker, in het Nederlands. Maar in de Engelse vertaling klinkt het mooier, betekenisvoller ook: *alarm clock*.

Picabia tekende dit in 1919, een jaar na het einde van de Eerste Wereldoorlog. Als herinnering, zo veronderstel ik, aan de gruwelen van die vier jaar durende strijd. Het *tik-tak-tik* van het uurwerk als het geluid van kogels uit een geweer. De tekening lijkt mij ook een waarschuwing: dit nooit weer. Het werk raakt me, omdat ik op dit moment de laatste hand leg aan een boek over de Eerste Wereldoorlog, dat later dit jaar zal verschijnen.

Het beeld laat me niet los en een aantal jaren later laat ik het als tatoeage op mijn arm zetten: inkt op huid. Mis-

schien ook omdat *Réveil Matin* nog een andere betekenis voor mij heeft. Ik ben ook muzikant: het voorttikken van de klok is eveneens een ritme, als van een metronoom. Het geluid van de cadans van het leven. Ik ben vijftig als ik de tattoo laat zetten. Het is daarom tegelijkertijd een symbool van vergankelijkheid. Van de tijd die voorbijgaat.

Zo is kunst een spiegel. Ze laat zien wie we zijn. Zeker bij een werk dat je beschouwt als jouw favoriet is er altijd wel iets wat resoneert. Een beeld waarmee je je verbonden voelt. Een herinnering, de manier waarop je in het leven staat, een gebeurtenis uit het verleden, een gevoel dat je deelt met het werk. In de woorden van Lara Chedraoui, zangeres van de Belgische band Intergalactic Lovers, hier verderop in het boek, kan kunst er op die manier voor zorgen dat je je gezien voelt. Het kan je zelfs bestaansrecht geven.

Voor dit boek sprak ik zestig muzikanten uit Nederland en België over hún favoriete kunstwerk. En niet alleen dat, ik vroeg hen ook naar een eigen nummer dat de

soundtrack van dat werk zou moeten zijn. Zo worden oren en ogen verbonden. Die zestig mensen vormen een eclectische mix van jong en oud, met allemaal verschillende achtergronden en muziekstijlen. Praten over dat ene betekenisvolle werk leidde tot gesprekken over leven en dood, hoop en verlangen, angst en woede, liefde en verlies. De levenslessen in die gesprekken zijn talrijk, maar het draait toch vooral om dit: laat je niet te veel afleiden van al het gedoe om je heen, geniet zoveel mogelijk van alles wat je doet en blijf zo dicht mogelijk bij jezelf. De tijd die je hier hebt, is immers maar zo kort.

Rick Blom

Onwaarschijnlijk veel dank aan Patricia van den Broek. Voor het nog beter maken van dit boek. Voor alles.

Inhoudsopgave

RIKKI BORGELT

JEAN-MICHEL BASQUIAT 12

ERNST JANSZ

MAKER ONBEKEND 16

DAVE VON RAVEN

BARTHOLOMÄUS BRUYN 20

SABRINA STARKE

STUDIO RAE SAN FRATELLO 24

LUCKY FONZ III

PIETER JANSZ. SAENREDAM 28

DEF P

MARK HENSON 32

ANNEKE VAN GIERSBERGEN

C. OLDENBURG EN C. VAN BRUGGEN 36

HENK HOFSTEDE

RACHEL WHITEREAD 38

FENNE KUPPENS

JOHN DIVOLA 42

JACK POELS

RAMON CASAS Y CARBÓ 46

WOUTER PLANTEIJDT

DOLF PLANTEIJDT SR. 50

MESKEREM MEES

ELIM KLIMOV 54

BOUDEWIJN DE GROOT

SAMUEL ARANDA 58

ANNE VAN DEN HOOGEN

GREGORY EUCLIDE 60

COLIN H. VAN EECKHOUT

CONSTANTIN MEUNIER 64

BNNYHUNNA

JEAN-MICHEL BASQUIAT 68

LUWTEN

MARINUS BOEZEM 72

DAVID HOLLESTELLE

VINCENT VAN GOGH 76

SPINVIS

GROTTEKENINGEN VAN LASCAUX 78

KRIS BERRY

PABLO PICASSO 82

GOLDBAND

PHILIP VERMEULEN 84

JANNE SCHRA

GASTON DE LA TOUCHE 88

LAURA JANSEN

ODILON REDON 90

JB MEIJERS

JOHN EVERETT MILLAIS 94

GERS PARDOEL

DOM HANS VAN DER LAAN 96

LISA LUKASZCZYK

HUGO BARROS 100

ABEL VAN GIJLSWIJK

K FOUNDATION 102

SLONGS**BENTE**

ELS KLARENBECK 106

DELIC

DAVE MCKEAN 110

HERMAN VAN VEEN

JAMES ENSOR 114

BLAUDZUN

VINCENT VAN GOGH 118

TESSA ROSE JACKSON

ERIN O'KEEFE 122

RUBEN BLOCK

SARAH YU ZEEBROEK 126

SOB DE GEUS

SLONGS

BART HELLEMANS 130

TORRE FLORIM

OLAFUR ELIASSON 134

TESSA DIXSON

MARINA ABRAMOVIČ 138

SOB DE GEUS

YAYOI KUSAMA 142

MILO MESKENS

SIGRID D. 146

SHISHANI

TAFY TANG ARTS 150

GERTJAN VAN HELLEMONT

FRANK LLOYD WRIGHT 154

BENNY SINGS

PAUL MCCARTHY 158

RICK DE LEEUW

BERLINDE DE BRUYCKERE 162

BIRSEN UÇAR

HARRY WATSON 166

ARES

SALVADOR DALÍ 170

ISOLDE LASOEN

JAMES ENSOR 174

LARA CHEDRAOUI

YANN BRONDER 178

PETER TE BOS

CHIHARU SHIOTA 182

CAMIEL MEIRESONNE

JACOB ADRIAAN LEEUWENBURGH 184

SOR

VANWYCK

JOHN WILLIAM WATERHOUSE

188

GUIDO BELCANTO

CHARLIE CHAPLIN

192

TON DIJKMAN

PIET OUBORG

196

ELSA BIRGITTA BEKMAN

SANDRO BOTTICELLI

198

ADMIRAL FREEBEE

RINUS VAN DE VELDE

202

NANA ADJOA

ZORO FEIGL

206

STEF BOS

VARENKA PASCHKE

210

SOR

NICOLA SAMORI

212

GOLDBAND

EMMA BALE

HENRI MATISSE

216

MAURO PAWLOWSKI

DIETER ROTH

220

MERVE DASDEMIR

ABIDIN DINO

224

MICK NESS

ELISABETTA SIRANI

226

FOTOVERANDWOORDING

230

COLOFON

232

Rikki Borgelt

Rikki Borgelt (1990) is zangeres van de popband RONDÉ, die de afgelopen jaren twee keer een top 5-hit had. Ze leerde dat je ervaringen moet verwerken om licht en lucht in je leven te krijgen.

'Voor mij gaat dit werk over eenzaamheid. De figuur in dat zwarte vlak staat alleen. De lijn en die cirkel die je ziet, zijn misschien een zwaard en een schild. Je kunt er een krijger in herkennen die de wapens neerlegt. Het is alsof hij niet meer kan, het gevecht achter zich laat en lijkt te accepteren dat het leven soms loopt zoals het loopt. Ik zag dit werk voor het eerst in een artikel in *Vogue* over Lenny Kravitz. Zijn hele huis in Parijs hangt vol met kunst. Op een van de foto's zie je hem heel casual naast dit werk tegen de muur leunen. Het schilderij vond ik meteen geweldig. Het riep een gevoel van herkenning op. Ook ik voelde mij vaak alleen.

Ik kende twee grote periodes van eenzaamheid. Ik was net zeventien toen mijn vader overleed. Mijn beste maatje, degene met wie ik over alles kon praten. Hij behandelde me als gelijkwaardig, als een volwassene. Hij nam me serieus en was benieuwd naar mijn mening, hoe jong ik ook was. We hadden een band die zo diep was dat

we met een eenvoudige glimlach alles konden zeggen. Dat hij ziek kon worden, kon ik aanvankelijk niet geloven.

Mijn vader was een beer van een vent, maar door een agressieve vorm van kanker was hij binnen een jaar dood. Het was verschrikkelijk, maar het verlies verwerken lukte mij niet. Ik leerde van huis uit dat het leven soms loopt zoals het loopt en dat je dat moet accepteren. Dat je vervolgens met hard werken daar weer bovenop komt. Niet opgeven, maar doorbuffelen. En dat deed ik ook. Ik gaf mijn hele ziel en zaligheid. Aan de muziek bijvoorbeeld. Ik zocht afleiding om niet met mijn verdriet te hoeven dealen. Ik richtte me meer op wat er buiten mij lag en niet op wat in mij zat. Dat ging lang goed. Tot de coronapandemie.

Tijdens de lockdowns voelde ik me super eenzaam. Ruim twee jaar kon ik mijn passie niet volgen. Optreden deed ik niet, ik kon verder ook nergens naartoe en vrienden

sprak ik online. Er was nul afleiding. Een uitlaatklep had ik ook niet meer. Ik kwam in een isolement terecht. Bijna vierentwintig uur per dag, zeven dagen per week zat ik thuis. Ik schreef teksten, keek op YouTube oude live-opnames van bands en zag documentaires over muziek. Maar ik was vooral alleen met mijn eigen gedachten. Ik zat opgesloten in mijn hoofd. Dat was niet goed voor me. Mijn focus was jaren op de buitenwereld gericht geweest, nu moest ik kracht en energie uit mezelf halen. Dat lukte me niet. Ik wist niet waar ik gelukkig van kon worden.

Het duurde lang voor ik hulp zocht, ik dacht altijd dat ik het zelf wel kon oplossen. Maar door die hele pandemie kwam overal een vergrootglas op te liggen, ook op mijn oude verdriet. Ik kwam daar niet meer uit en trok aan de bel. Ik weet nog dat ik ergens buiten aan het wandelen was en me zó down voelde over alles. Ik belde mijn moeder en vertelde haar dat ik hulp moest zoeken. Het was heel fijn om daarna met een psycholoog te praten,

TEGENWOORDIG DOE IK VEEL DINGEN ALLEEN EN VOEL ME DAAR GOED BIJ. DAT LUKT MIJ NU EN DAT WERKT BEVRIJDEND

LEES | KIJK | LUISTER

HARD TO SAY GOODBYE
RONDÉ | 2021

iemand die onbevooroordeeld mijn verhaal aanhoorde. De meest wezenlijke les die ik leerde, was dat ik weer van mezelf moest gaan houden.

Om dat weer te kunnen, leerde ik dat ik ervaringen uit het leven moest verwerken. Door die een plek te geven, door los te laten, ontstaat er ruimte voor nieuwe dingen in je leven. De psycholoog die ik ruim anderhalf jaar had, beschreef het mooi. Hij vergeleek een hersenkamer met een zolderkamer. Hoe ouder je wordt, hoe meer doosjes met kerstballen, campingartikelen en andere spullen op die zolder komen te staan. Die kan zo vol worden dat je daar niks meer kwijt kunt. Dat geldt net zo goed voor je

hoofd. Hoe meer je daarin opslaat, hoe lastiger het wordt nieuwe ervaringen te verwerken. Af en toe moet je een paar dozen uitpakken en aan de straat zetten. Zo komt er weer een beetje licht en lucht in je leven.

Werken aan jezelf is een proces dat nooit stopt. Ook al vind ik het soms spannend of eng, ik zal af en toe nieuwe doosjes moeten uitpakken. Ik vraag mezelf ook de hele tijd af: waar word ik gelukkig van? Wat wil ik? Tegenwoordig doe ik veel dingen alleen en voel me daar goed bij. Dat lukt me nu: in mijn eentje naar een museum, een optreden van een band, uit eten. Gewoon, omdat ik dat wil. Dat werkt bevrijdend. Het hele idee van lief zijn voor mezelf

UNTITLED (BLACK FIGURE)

Jean-Michel Basquiat

levert ook andere inzichten op. Ik vind het nog steeds verschrikkelijk dat mijn vader er niet meer is, maar ik ben nu vooral dankbaar dat ik iemand in mijn leven heb gehad met wie ik zo'n band had. Dat ik zoveel mooie momenten met hem heb meegemaakt. Dat pakt niemand mij af.'

DE SOUNDTRACK *Hard to say goodbye*, dat als single in 2021 verscheen: 'Ik schreef dit tijdens een van die lockdowns. Het gaat over loslaten. Al is dat niet makkelijk, je moet soms afscheid nemen, omdat je weet dat dat beter voor je is. Of dat nou die dozen in je hoofd zijn, een relatie die niet goed is voor jou of oud verdriet. Daarna kun je verder.' •

Ernst Jansz

Ernst Jansz (1948) was oprichter van Doe Maar en is schrijver en zanger-toetsenist bij CCC Inc. en maakt soloplaten. Hij ziet hoe we elkaar en de wereld door overmoed te gronde richten en pleit voor meer bescheidenheid.

‘Deze twee beeldjes kocht ik een jaar of tien geleden. Ik was met mijn gezin op vakantie op Bali en zag ze daar in een winkeltje staan. Ze zijn van hout, goud geverfd en nog geen twintig centimeter hoog. Ze zijn met aandacht gemaakt. Ik vond ze meteen ongelooflijk prachtig. Dat zit hem vooral in de devotie en de overgave die uit die figuren spreekt, de vrede die ze met zichzelf lijken te hebben. Ik ben een indo: mijn moeder is westers, mijn vader Indisch. Wat ik mooi vind aan het Oosten is dat de mensen daar nederiger zijn, ze zijn *humble*, bescheiden. In het Westen zijn we juist overmoedig. De Grieken hadden daar een mooie term voor: *hybris*. Wij willen de wereld naar onze hand zetten. En we willen meer meer. Daar moeten we vanaf. We moeten leren blij te zijn met onze plek hier op aarde, met wie we zijn en om niet te overvragen.

Neem bijvoorbeeld de tien rijkste mensen ter wereld. Hun vermogen groeide vorig jaar met vierhonderd miljard dollar. Dat is veertig miljard per persoon. Ik rekende uit dat als je elke seconde één dollar neertelt en dat non-

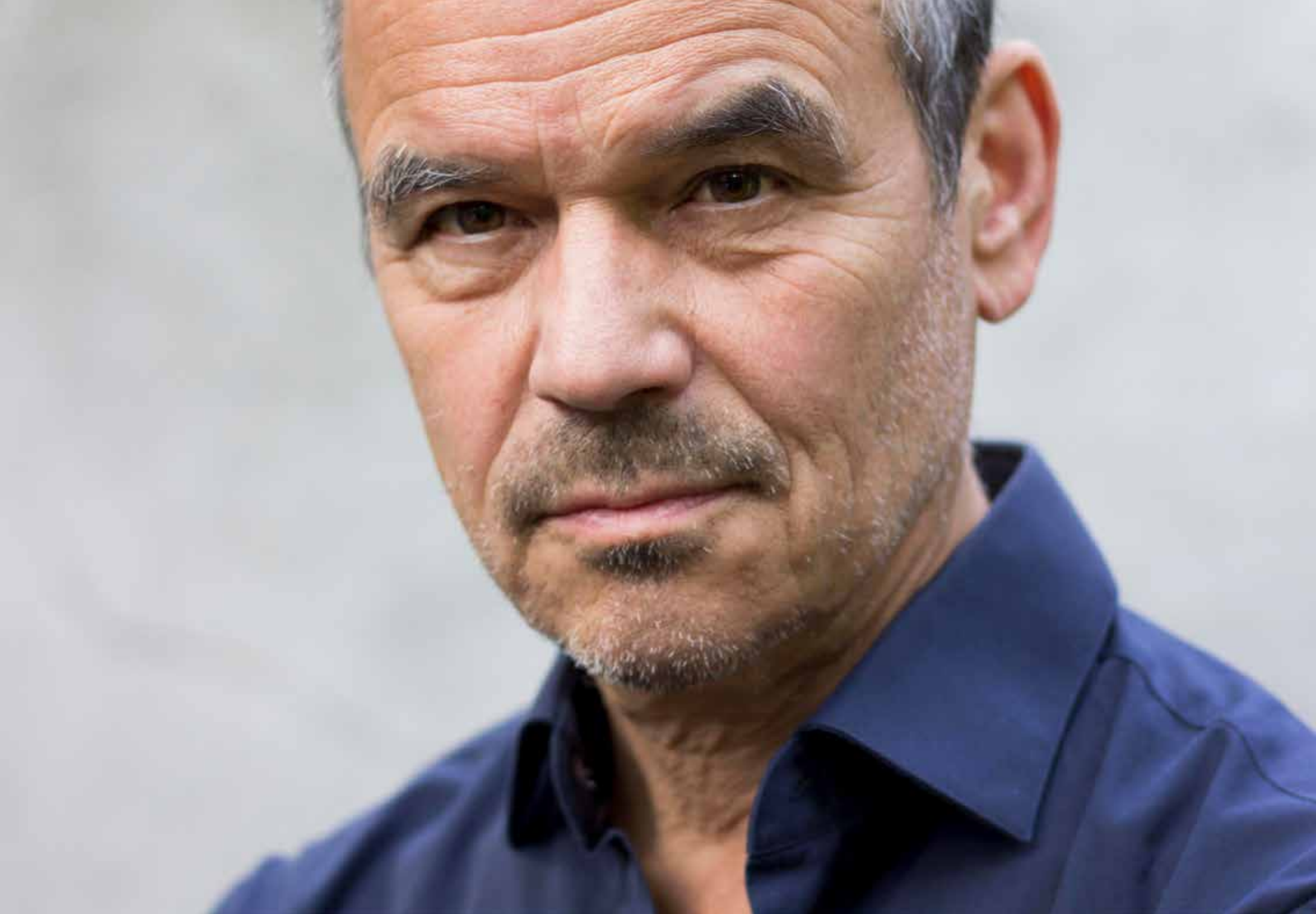
stop één miljard keer doet – zonder te eten of te slapen –, je daar dertig jaar over doet. Bij veertig miljard dollar duurt dat twaalfhonderd jaar. Dat is zó uit verhouding met de honger en ellende die er ook is in de wereld.

Alle ongelijkheid, uitbuiting, machtswellust: ik denk dat dat tot een enorme chaos gaat leiden. *De bom* kan weer elk moment vallen. Dat liedje van Doe Maar dat ik schreef, was een oproep om wijzer te worden. Het gaat over de vraag of het niet veel belangrijker is om anderen te ontmoeten in plaats van naar het leven te staan. Om aandacht te hebben voor je omgeving. Om lief te zijn en elkaar daardoor gelukkig te maken. Hoe mooi zou de wereld dan wel niet zijn? Ik ben er trouwens van overtuigd dat dat uiteindelijk ook gaat gebeuren, dat er uit de chaos iets moois gaat ontstaan. Maar eerst moeten mensen wakker worden, inzien: dit kan zo niet doorgaan.

De zorgen over onrecht en ongelijkheid kreeg ik van huis uit mee. Mijn vader kwam uit een intellectueel milieu. Hij deed op Java, in het toenmalig Nederlands-Indië, de hbs

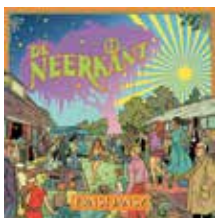
en kon later in Nederland studeren. Mijn moeder kwam uit een straatarm Amsterdams gezin. Haar vader liet hen in de steek, waardoor ze van de steun moesten leven. Toen mijn vader mijn moeder leerde kennen, besepte hij wat de lagere klasse door de machthebbers werd aangedaan en ontnomen. “Oh,” schreef hij in een brief aan zijn ouders, “als je midden in de ellende zit, dan voel je de rebelsheid in je branden om met één revolvershot de heerser van deze vervloekte samenleving af te maken, als een schadelijke dolle hond neer te leggen.”

Ik herken hoe mijn vader zich voelde. In de jaren zestig was ik een hippie en probeerde ik met anderen op mijn manier de wereld te veranderen. *Make love not war*. Erg opgeschoten zijn we niet, maar ondanks de misstanden die ik om me heen zie, kan ik ook heel gelukkig zijn. We leven in zo’n mooie wereld. Ik las eens een artikel waarin een wetenschapper uitlegt dat het wezen van de aarde aan veel variabelen voldoet, zodat dit bijzondere leven hier kon ontstaan. Net die draaiing van de aardbol die het nodig heeft, de dampkring met exact de juiste samen-

WAT IK MOOI VIND AAN HET OOSTEN IS DAT DE MENSEN DAAR NEDERIGER ZIJN. HUMBLE. WIJ HIER WILLEN JUIST MEER MEER MEER

LEES | KIJK | LUISTER

DE BALLADE VAN SARINA EN KROMO

De Neerkant | Ernst Jansz | 2017

stelling aan gassen en al die andere details die precies kloppen. Het is allemaal zo nauwkeurig op elkaar afgesteld. En het resultaat zo wonderbaarlijk! Mensen, vogels, bomen, water: fenomenaal. Vroeger dacht ik dat met de miljarden sterren in evenzoveel zonne- en melkwegstelsels er grote kans is op eenzelfde planeet elders. Nu weet ik dat nog niet zo zeker.

De aarde is een wonder en dat moeten we koesteren. Machteloos zijn we daarin niet. We moeten bij onszelf beginnen. De kunst van het leven is naar jezelf durven kijken, leren van je fouten en uiteindelijk vrede hebben met wie je bent. Dat is het punt dat je moet zien te bereiken.

Heb je vrede met jezelf, dan kun je ook vrede hebben met een ander. Weg van dat megalomane denken, maar aandacht hebben voor elkaar en de wereld. Dan komt het goed.'

DE SOUNDTRACK *De ballade van Sarina en Kromo* van het album *De Neerkant* uit 2017: 'De beeldjes staan in mijn studiootje en kijken toe of ik wel mooie dingen maak. Ze inspireren mij vanuit een soort verbondenheid met schoonheid. Het liedje gaat niet alleen over twee jonge mensen, maar ook over wat er in de wereld aan de hand is, hoe schoonheid door de zucht naar macht verloren gaat en hoe jammer dat is.' •

AFSCHEID
NEMEN IS NIET
MAKKELIJK.
LANGZAAM
BEGINT HET
ME NU TE DAGEN
DAT IK MIJN
VADER NOOIT
MEER ZAL ZIEN

Dave von Raven

Dave von Raven (Dave Mellaart, 1981) is zanger en gitarist van The Kik. Twee jaar geleden overleed zijn vader. Met diens dood nam hij voor het eerst afscheid van iemand die dicht bij hem stond.

‘Een tijd geleden vroeg het Mauritshuis in Den Haag mij om een liedje te maken bij een van de kunstwerken die daar in het museum hangen. Een dag lang liep ik er rond en kreeg ik uitleg bij schilderijen. Dat was mooi, want daardoor gingen die dingen leven, zoals dit werk uit 1539. Het bestaat eigenlijk uit twee werken. Daarop zie je een stelletje: Jakob en Elisabeth. Je ziet ze hier samen en in het echt waren ze ook getrouwd. Eind negentiende eeuw verdween het schilderij waar Jakob op staat na een veiling. Daardoor raakten die twee bijna 125 jaar van elkaar gescheiden. Niet lang geleden is het schilderij weer gevonden en is het paar herenigd. Het is een mooi verhaal over de liefde. Over afscheid en elkaar weerzien. Het sprak mij onmiddellijk aan. Ik dacht meteen aan mijn vader. Hij overleed twee jaar geleden en verdween uit mijn leven.

Het was de eerste keer dat ik afscheid moest nemen van iemand die dicht bij me stond. Ik had een hechte band met mijn vader. Hij steunde me van het begin af aan in mijn muzikale carrière. Toen ik nog geen rijbewijs had, bracht hij me met de auto naar alle optredens, die hij ook

nog eens voor mij regelde. Hij werd een soort manager. Dat werk deed hij met veel energie. Hij was een lieve man, rustig, maar kon ook doordraven. Hij dacht dat ik zo ongeveer de nieuwe Mozart was. Dat ik het beste was wat de wereld was overkomen. Op zijn eigen manier kreeg hij toch veel voor elkaar. Duizend keer bellen met de redactie van het televisieprogramma *Barend & Van Dorp* om uit te leggen dat wij daar moesten spelen. Uiteindelijk mochten we nog langskomen ook.

Toen mijn vader rond mijn twintigste stopte als mijn manager bleef hij betrokken bij wat ik deed. Elk krantenartikel dat over mij verscheen, knipte hij uit. Bij een Albert Heijn in de buurt maakte hij er kopietjes van, rolde die op, deed er een elastiekje om en stopte het rolletje in zijn binnenzak. Soms zag hij dan ergens een vreemde zitten op een terras waarvan hij dacht dat die leuk was om mee te kletsen. Hij sprak die persoon dan aan en vroeg of die The Kik kende. Als dat zo was, dan maakte hij zich kenbaar als mijn vader, haalde dat rolletje krantenknipsels uit zijn binnenzak en gaf het weg. Zo trots was hij.

In 2020 ging mijn vader snel achteruit. Hij had een opgezette voet en ging daarmee naar het ziekenhuis. Daar bleek dat hij niet alleen iets met zijn aorta had, maar ook longkanker. Een verrassing was dat niet. Al sinds zijn twaalfde rookte hij sigaartjes over zijn longen. Hij snapte zelf ook wel dat dat een keer fout moest gaan. Hij wist ook dat hij geen pijn wilde lijden als hij ziek zou worden. Al op zijn veertigste had hij een penning om zijn nek waarop stond dat ze hem niet moesten reanimeren als het mis zou gaan. Toen we het slechte nieuws hoorden, was dat twee maanden voor een show van The Kik in Ahoy in Rotterdam. Daar was ik supertrots op. Ik zei: “Pa, je bent er godverdomme wel bij hè?” En hij zei: “Als jij het gelooft, geloof ik het ook.” Met hulp van Stich-

ting Ambulance lukte dat. Lag hij op een brancard aan de zijkant naar ons te kijken. Geweldig, vond ik dat.

Kerst dat jaar vierde hij nog bij ons. De maandag erop zou de huisarts langskomen om euthanasie te plegen. We zaten bij elkaar en ik zei hem dat hij ook na zijn dood nooit helemaal uit ons leven zou verdwijnen. Dat ik hem zou meedragen in mijn hart. Op dat moment klonk een kerstliedje van Johnny Jordaan op de radio, een artiest die vroeger bij ons thuis veel werd gedraaid. Ik moest enorm huilen.

De maandag na kerst kreeg mijn vader om zeven uur 's ochtends de eerste spuit, waardoor hij in slaap had moeten vallen. Even later kwamen mijn vrouw en ik bij mijn ouders thuis. Ik dacht dat mijn vader apathisch in zijn nest zou liggen, maar toen we binnenkwamen, zat hij met een kop koffie op de bank, een sigaartje in zijn hand. Hij begroette ons alsof we op visite kwamen. We zaten ook gewoon te lullen over hoe het met iedereen ging. Het was verwarrend, want we wisten dat hij er over een uur niet meer zou zijn. Toen hij even later met de huisarts naar de slaapkamer ging, omdat het echt ging gebeuren, stopte hij nog even bij de buffetkast. Hij pakte

een oude Ronson-aansteker die daar lag en gaf die aan mijn zus. Legde hij ook nog uit hoe je dat ding moest bijvullen. Daarna ging hij op bed liggen, kreeg die laatste spuit, zei nog: "Heerlijk, daar ga ik", en: "Toedeledokie", en binnen twee minuten was hij weg. Een halfuur later haalde de begrafenisonderneming hem op. Krankzinnig was het. Het ging allemaal zo snel.

Afscheid nemen is niet makkelijk. Langzaam begint het me nu te dagen dat ik mijn vader nooit meer zal zien, maar wie weet loopt het anders. Misschien worden we ooit herenigd, zoals Jakob en Elisabeth. Dan begroeten we elkaar met een stevige handdruk. Dichterbij dan dat kwamen we fysiek nooit. Geen knuffels, zo was hij niet. Hij was ook niet iemand die elke dag tegen me zei hoeveel hij van me hield. Dat hoefde ook niet. Er waren andere dingen die belangrijk waren. Ik voelde dat ik altijd welkom was. Het huis van mijn ouders was een warm nest. Liefde gaat om dat soort dingen. Als we elkaar weer zien, dan kletsen we bij. We draaien een plaatje en drinken een glas. Hij in de rookstoel, misschien steekt hij ook nog een sigaartje op. Rook ik voor één keer gezellig eentje mee.'

TWEELUIK VAN PORTRET VAN JAKOB OMPHALIUS EN PORTRET VAN ELISABETH BELLINGHAUSEN

Bartholomäus Bruyn

DE SOUNDTRACK *De ware Jakob*, dat als single in 2020 verscheen: 'Dit nummer moest een beetje klinken als een lied van een minstrel. Eerst maakte ik de melodie, daarna schreef ik de tekst waarin ik de schilderijen laat spreken. Ik maakte er echte mensen van die onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, ook al waren ze lange tijd niet bij elkaar. Net zo als ik me verbonden voel met mijn vader nu hij er niet meer is.'

LEES | KIJK | LUISTER

DE WARE JAKOB

The Kik | 2020

Sabrina Starke

Sabrina Starke (1979) is singer-songwriter. Haar stijl is een mix van soul, folk, r&b en jazz. Haar devies: niet bang zijn.

LEES | KIJK | LUISTER

NEXT MAN

Sabrina Starke | 2015

'We leven in een wereld waarin iedereen een mening heeft. En waarin mensen hun mening ook uiten, zonder altijd alle ins en outs te kennen. Of zonder zich echt in een ander te verdiepen. Neem dit beeld: een prachtige wipwap aan de Mexicaanse grens. Op het eerste gezicht zie je volwassenen en kinderen die plezier hebben. Die doen wat iedereen leuk vindt: spelen en jezelf kunnen zijn. Het is in die zin een ontroerend en liefdevol beeld.

Als je uitzoomt besef je waar deze foto is genomen en weet je: dit is een plek in de wereld waarin buiten spelen, léven, niet vanzelfsprekend is voor de mensen die er wonen. Ze spelen, maar het hek is er nog altijd. Het verbeeldt het scheiden en uitsluiten van groepen mensen. Zo gaat het ook over identiteit. De Mexicanen aan die ene kant van de muur werden de afgelopen jaren niet als echte mensen neergezet, maar als karikaturen die er niet zo toe doen.

Als ik naar de foto van de wipwap kijk, zie ik de zoektocht naar het willen hebben van een normaal leven en gewoon onderdeel willen zijn van deze wereld. Daarom raakt het mij. Het is een zoektocht die ook voor zwarte mensen al zo lang realiteit is. Ons plekje zoeken in de wereld en kunnen zijn wie je bent, is onderdeel van ons dagelijks bestaan. Elke dag weer. Dat gaat niet vanzelf. Ik ervaar hier in het Westen misschien geen letterlijke, maar wel een onzichtbare muur. In de wereld waarin wij leven worden mensen die anders zijn nu eenmaal in een hokje geplaatst. Zo worden ze uitgesloten. Dat is hard.

Het is niet zo dat ik elke dag met racisme wordt geconfronteerd, wel word ik vaak anders behandeld. Meestal heel subtiel. Ik voel het in hoe er naar me gekeken wordt. Dat ik in een winkel niet wordt begroet en een wit persoon wel. Het is een onzichtbare muur die maakt dat je niet altijd echt contact kunt maken. Mensen zien

IK ERVAAR HIER IN HET WESTEN MISSCHIEEN GEEN LETTERLIJKE, MAAR WEL EEN ONZICHTBARE MUUR

TEETER TOTTER WALL
Studio Rael San Fratello

je daarom niet zoals je bent, maar baseren zich op het beeld dat ze van zwarte mensen hebben. Uit onwetendheid. Of uit angst. Daar kan niets goeds uit voortkomen. Het gaat mij om wat er binnen in je zit. Liefde en vertrouwen, dat zou het uitgangspunt moeten zijn. Contact maken. Zoals de mensen op de wipwap doen, ook al zit er een hek tussen. Niet bang zijn.'

DE SOUNDTRACK *Next man*, dat in 2015 op een titelloos album verscheen: 'Zet je vooroordelen opzij. Ontmoet. Ga praten. Maak de connectie met andere mensen, met alles wat onbekend is, en je zult zien dat je net zo goed bent als de *next man*, of die *next man* net zo goed als jij.' •

Lucky Fonz III

Lucky Fonz III (Otto Wichers, 1981) is erg van het overdenken. Over metafysica, het bovennatuurlijke.

'Ik ben erg van het overdenken. Over metafysica, het bovennatuurlijke. Zie me niet als zweverig of religieus, wel als spiritueel in de klassieke zin van het woord. Ik denk na over de grote thema's. Over de zin van het leven. Over goed en kwaad. Antwoorden heb ik niet. Ik ben zoekende. Wat betekent het om mens te zijn? Wat hebben wij hier te doen op aarde? Hoe kun je betekenis geven aan al dat soort vragen? De leegte en de ruimtelijkheid van dit schilderij helpen mij daarbij.

Sommige geschilderde kerkinterieurs zijn heel stellig. Die laten zien: dit is het huis van God. *Bam!* Maar dit werk van Saenredam is open in zijn conclusies. Het antwoord op de vraag wat je hier ziet, is niet bepaald. Dit schilderij biedt gelegenheid tot overpeinzing. Een kunstwerk wordt pas interessant als het je dat geeft.

Het werk is ook om andere redenen aantrekkelijk. Bijvoorbeeld door die kleuren. Ze zijn zacht en boterachtig. Vriendelijk. Het is geen grimmig werk. Je ziet

ook eigeel. En de kleur van huid. Het maakt het werk fysiek aantrekkelijk. Daarnaast heb je die beetje gekke compositie met dat perspectief dat lijkt te verdwijnen. Je krijgt het gevoel zo het schilderij in te kunnen lopen. Alsof je voor eeuwig kunt inzoomen. Dat heeft iets licht psychedelisch en verbeeldt natuurlijk het klassiek religieuze idee van oneindigheid. Tegelijkertijd is het een heel menselijk schilderij. Het graf van de vader van de schilder ligt rechts onderaan op het doek. Het kan een eerbetoon zijn. En er zitten mensen in de kerk. Niet stijfjes naast elkaar, zoals je zou verwachten, maar gezellig. Alsof ze aan het hangen zijn. Ik voel me er welkom en zou er wel bij willen zitten. Zo komen op dit schilderij veel concepten bij elkaar.

Ik ontwikkelde een theorie over wat hier eigenlijk gaande is: het is de spanning tussen religieuze overgave en het menselijke. Het gaat over de plek van de mens binnen de grootsheid van alles, van het heelal en de oneindigheid. De kijker, de maker, staat buiten beeld, niet tussen die

mensen die op dit werk voorkomen. Hij ziet het oneindige en staat naast zijn vader. Dat maakt het een persoonlijk schilderij van iemand die probeert te dealen met zichzelf op een moeilijk moment in zijn leven. Die staat te rouwen om de dood van zijn vader. Misschien verlangt hij naar spirituele geruststelling en wil hij tegelijkertijd aansluiten bij de mensen die in die kerk zitten. Hij staat erbuiten, maar de lijnen op het schilderij duwen hem als het ware naar die groep toe.

Ik vind het mooi dat dit geschilderd is vanuit het perspectief van de kijker. Als ik dit zie, zoekend naar antwoorden op die grote thema's van het leven, dan formuleer ik die telkens weer anders. Want zo werkt zo'n schilderij. Net als dat je blik steeds wisselt. De ene keer kijk je naar de mensen op dit werk. De andere keer naar die bijna psychedelische vibe die erin zit. En steeds weer gaat het om de vraag hoe je je tot dat alles moet verhouden. Voor mij gaat het om die ervaring van het overdenken. Het zoeken, dát is de thematiek.'

IK DENK NA OVER DE ZIN VAN HET LEVEN. OVER GOED EN KWAAD. ANTWOORDEN HEB IK NIET. IK BEN ZOEKENDE

INTERIEUR VAN DE SINT-ODULPHUSKERK IN ASSEDELFT

Pieter Jansz. Saenredam

LEES | KIJK | LUISTER

SUB MARIE

All of Amsterdam | Lucky Fonzi III | 2013

DE SOUNDTRACK *Sub Marie* van het album *All of Amsterdam* uit 2013: 'Een lied over de spanning tussen het nietige en het heel grote, zoals je in dit schilderij kunt zien. Over jezelf onderwerpen of onderworpen worden. En een nummer om je te verliezen in muziek. Ook een vorm van onderwerping. Dat zit hem in het pianogedeelte aan het eind. Een complex stuk om te spelen volgens een door mijzelf bedacht algoritme. Het vraagt dat je er aandachtig naar moet luisteren. En

het vereist dat ik geconcentreerd moet zijn om het te kunnen spelen. Zo verlies ik me als artiest in de fysieke handeling van het pianospel. En de luisteraar in de aangename ervaring die het ervaren van kunst kan zijn. Zo wordt ook hier de ervaring de thematiek. En wie weet helpt het bij een overdenking over de grote vraag van elk mens: hoe verhoud ik me tot zowel de eeuwigheid als het alledaagse en menselijke?' •

